

Städerna på slätten, Pompeji och Pride

På väggarna i Pompejis ruiner efter Vesuvius vulkanutbrott år 79 e. Kr. kan man läsa namnen på de städer som Gud förgjorde för svåra synders skull hos den manliga befolkningen i Sodom och Gomorra. Vem som än målat dessa namn på väggarna, och när det skett, måste de ha anat ett samband mellan orsak och verkan i de två kulturerna. I vår tid råder omvända förhållanden. Sodom och Gomorra reser sig ur askan och utmanar oss. Har de blivit symboler för en otillåten erotik som blir offentligt accepterad och normerande?

I våra tider kan det finnas anledning att fundera över de eventuella verkningarna av den förändrade synen på könen, relationerna och sexualiteten. För att röra sig utanför den egna föreställningsvärlden kan man läsa den store författaren Marcel Proust som hör till 1900-talets litterära "kanon" och som översatts till många språk, också svenska. Man kan fråga sig om det finns något samband mellan Marcel Proust, de homoerotiska handlingarna han beskriver och vår tids

Pride-rörelse. Vart leder den? Handlar det om "stolthet" eller "högmod"?

Kyrkor, sakrament och Bibel passerar nästan obemärkt i *På spaning efter den tid som flytt*, i en prisbelönad översättning till svenska av Gunnel Vallquist i 8 band. De två romandelarna Sodom och Gomorra på omkring 400 sidor kom ut 1969 på svenska i Vallquists översättning.

Att Proust fått nattvarden och konfirmerats som katolik ser inte ut att ha haft någon avgörande betydelse för honom, om man ser till människoskildringarna i hans storverk. Men det finns ändå vissa tecken. En händelse i romanen som får – om inte en kristen – så i alla fall metafysisk betydelse – är upplevelse att smaka en madeleinekaka hans mormor bjuder på en gång men som får honom att återuppleva sin förlorade barndom i vilken modern var den viktigaste och mest älskade personen. Man har velat antyda att madeleinekakan skulle vara en återupplevd första nattvard, den katolska kommunionen. Även om vi inte kan veta det, är det ändå möjligt att se den lilla historien om madeleinekakan som upprinnelsen till hela den väldiga romansviten, som ju fått namnet "På spaning efter det förflutna". Den har sin plats i romanens första del, Swans värld.

Det stämmer ganska väl, om man ser till författarens utveckling som vuxen, att han lämnat den kristna tron och ersatt den med en vision av ett helt annat slag. Madeleinekakan är ju inte Kristi kropp i eukaristin men den påminner om den stora andliga erfarenheten från första heliga kommunionen. Där upphör förmodligen sambandet mellan tro och liv och Proust ska härefter, såvitt vi förstår, inte heller leva ett kristet sakramentalt liv även om han får en kristen begravning i Paris 1922.

Vad Prousts sjukdom och lidande under hela den tid då han skrev "På spaningen" andligen inneburit för honom kan vi inte veta. Hans astma gjorde honom till en slags eremit i ett slutet rum i centrala Paris där han skrev om nätterna och sov om dagarna. Att han kunnat skriva ett så stort och litterärt högtstående verk under svår sjukdom under så lång tid är nästan ett slags mirakel i sig. Det märkliga med hela romanen är att den handlar om honom själv men samtidigt om oss alla. Det är så med den stora konsten: den blir universell och "odödlig".

Om Proust kan antas ha lämnat den kristna tron i meningen sakramentalt liv, så kan man också anta att han lämnat förståelsen av den bibliska berättelsen om Sodom och Gomorra, städerna på slätten, i Första Moseboken.

Innehållet i denna del av romanverket anspelar tydligt på bibliskt otillåtna homoerotiska handlingar och relationer, både manliga och kvinnliga. Vart det kan leda är ofta en slags socialt utanförskap eftersom de erotiska behoven styr över viljan och förnuftet och förändrar människan på djupet. Den nyligen avlidne litteraturkritikern Pietro Citati kallar det en Prousts "apokalyps" i sin stora Prouststudie från 1995.

I allt moraliskt förfall som skildras i Sodom och Gomorra finns ändå en längtan efter förlossning och en tro på livets övergång till ett evigt liv. Det finns alltid en andlig och psykologisk utväg men av annat slag än den upphöjelse till det normala som är programmet för alla nutida Pridefestivaler som utvecklats till kulturella institutioner i stora delar av den demokratiska världen.

Den kristna tron på Uppståndelsen finns inte helt oväntat i Prousts verk om man läser noga. Man skulle kunna kalla det "en förklädd nåd" och anspela på Hjalmar Gullbergs "Förklädd gud" i diktverket "Kärlek i tjugonde seklet" (1933). Men det förblir en uppståndelse på människans villkor, inte på den uppenbarade Sanningens villkor.

Gunnel Vallquist (1918 - 2016) har kallat Proust en "längtans människa" och få har umgåtts så mycket och så länge med Prousts roman som hon som

översättare. Det finns något stort och vackert också hos Proust.

Bibeln säger följande om de båda städernas öde då anklagelserna om svår synd nått fram till Gud:

”Då lät Herren ett regn falla över Sodom och Gomorra, ett regn av svavel och eld från Herren, från himlen, och han förstörde dessa städer och hela slätten och förintade dem som bodde i städerna och det som växte på marken. Tidigt på morgonen begav sig Abraham till den plats där han stått inför Herren. När han såg ner över Sodom och Gomorra och över hela slättlandet fick han se röken stiga som från en smältugn”. (*1 Mos 24 - 25; 27 - 28*).

Den bibliska versionen tilltalar inte Proust, skriver Pietro Citati. Proust menar, enligt ”På spaningen”, att de änglar som satts ut vid Sodoms portar för att granska folkets svåra synder var fel valda av Gud, som borde ha gett uppgiften till en Sodoms invånare. Denne hade inte släppt igenom någon utan otvetydigt avslöjat allas lögner och fel.

Änglarna trodde däremot på lögnerna och släppte igenom sodomiterna. Det ledde i sin tur till att sodomiterna fick en avkomma som var lika stor som dammet på jorden. De slog sig ner i alla städer och intog alla yrken, fick tillträde till alla ideella föreningar

och skapade i varje land ”en orientalisk koloni som var kultiverad, musikalisk, baktalande, och hade charmerande egenskaper men outhärdliga standardvärden”.

Har Proust blivit sannspådd? När homosexuella subkulturer till och med i Kyrkan, bland högt uppsatta präster och biskopar, växt som svampar ur jorden, då måste man fråga sig vilka änglar Gud sätter ut för att skydda världen från en större undergång än den som drabbade Sodom och Gomorra – och i den kristna tiden – Pompeji i Italien.

Det finns i själva Kyrkan många som vill lämna den kristna tron för sin egen tro och moral. Några dras till Priderörelsen. Men kan det leda till sann befrielse för människan? Personerna i Prousts roman, som skildrar societeten i Paris i början av förra århundradet, förefaller inte nått den befrielse Gud vill skänka alla sina älskade varelser på jorden. Kan vi då kanske sätta in Proust, homoerotiska handlingar och Pride, i vårt eget sammanhang?

Göran Fäldt

